

SEPTEMBRO - DECEMBRO 1989 — N°287

ISSN 0048 3489

Ca dokumento esas enretigata da Ronald Bijtenhoorn ☐
www.bijtenhoorn.nl

PROGRESO

Progreso fondesis da Profesoro Louis Couturat
Collège de France, en 1908. Ol konsakresas a la
propago, a la libera diskuto ed a la konstanta
perfektigo di la Linguo Internaciona. Progreso
editasas kom la oficala organo di la

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA

IDO

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA

MEMBRO - KONTRIBUTI

Sro Franz Regnier agas kom Kasero dil Uniono e responsas la recevo e kontado di abon-pagi. Membro-kontributo yarala, od abono a Progreso sen membreso dil Uniono, esas: 20 suisa franki, o **preferible 500 belga franki**, pagenda a Landal Reprezentero o direkte a: Uniono por la Linguo Internaciona Ido, 16B, Ville du Bois, 6690 Vielsalm, Belgia.
Abonpagi povas esar pagata aden la konto dil Uniono: C.G.E.R. (Caisse Générale d'Epargne et de Retraite) Konto-numero 001-1329220-08 en 6690 Vielsalm, Belgia o per internaciona postala-mandato.

LANDAL REPREZENTERI

Andora: Robert Castello, Ido-Konsul-Servo, carrer Alzinaret 2, 1^a, 2^a, *Andora-la-Vella* (Pyr.)
Anglia: Tom Lang (redaktero di *Ido-Vivo* e kasero ILSGB), 2 Bentham Way, Staincross, *Barnsley*, South Yorkshire, S75 5QA.

Niklas ApGlyn, 10 Heol Salop-Penarth de Morgannwg CF6 1HG Wals (libri)
David Weston, 24 Nunn Street, *Leek, Staffs.*, ST13 8EA

Belgia: Jacques Bol, 80 chaussée des Gaulois, *1300 Wavre*,
Postchek-konto Nr. 000-0748184-23

Francia: Roger Moureaux, prof., 18, rue Emile Ecuyer, — *deiorinta: dec. 1989*
F 01100 *Oyonnax*, postchek-konto 32683-N Dijon

GDR: Fritz Borgwald, Ludwigstr. 16, 437 *Köthen*

Germania: Alfred Neussner, Thüringer Str. 3, D-3445 *Waldkappel*

Hispania: José García c/o Ingeniero Joaquin Benlloch 71-13a, *Valencia 26*

Nerderlando: W.J. Visser, Service Flat "Nijenhove" Apt 9 - Arnhemse Bovenweg, 18
NL. 3708 TB *Zeist*

Oceania: Larch T. Brade, Solomon's Pool, *Kurrajong, NSW 2758, Australia*

Sri Lanka: Ronald C. Peries, 4, Sri Vijaya Road. *Colombo 6, Sri Lanka*

Suedia: Axel Rylander, Olshammarsgatan 58, S - 124 48 *Bandhagen*
Kerstin Åkerlund, Klippgatan, 1 S - 951 54 *Luleå*

Susia: Cl. Kreis Schneeberger, 57, avenue de Champel, *1206 Genève* (Suisia)

USA: Richard Earnhart, 405 Fry, Denton TX, *76201 USA*

USSR: Boris Marechek, Per Jukovskogo 20, USSR CCCP 72011 *Frunze 11*

PROGRESO

SEPTEMBRO - DECEMBRO 1989 - Nº 287

Memoraji pri l'Ido-konfero en Thalwil — La agente di evolucionado? (Ed. Steve) —
Nova problemi linguala (H. Jacob) — En historio di linguistiko (A. Juste) —
Serchante la originala linguo (D. Weston) — Domajo en nia ekosistemo (J. Garcia)
— Supliko dil arboro — Nekrologo di Ernst Anderegg.

FELICA E FORTUNOZA NOVA YARO

ad omna lekteri di Progreso ed omna idisti.

Ye ca yarfino 1989, la informi esas bona ed esperoza: la recenta publikigo di la nova vorto-libro Sueda-Ido da Axel Rylander e di la "Fabli di la pigo" da Andreas Juste, la edito di tri nova dictionarii, kompilita da nia japona amiko Kurityama Hitosi (plusa informi en la venonta numero di Progreso), la preparo di nova Ido-gramatiko ed Ido-Angla — Angla-Ido vortari, da Tom Lang e Robert Carnaghan. La nova yaro adportas granda expekto ed espero.

MEMORAJO DE THALWIL

Grupo di idisti apud la Hotelo Thalwilerhof.

De supre ad infre: Axel ed Inga Rylander, Henry Jacob, Don Gasper, Marcelle Bol, Lucy Regnier, Alfred Neussner, André e Mercedes Gontier, Elisabeth Steinmann, Godi Schärer, Sro Läubli, Franz Regnier, Clara Kreis, Hulda Schärer, Heidi Neussner, Emma-Louise Bosshard, Jacques Bol.

MEMORAJI PRI THALWIL (Suisia)

ube eventis l'Ido-konfero 1989 (1ma til 6ma di julio)

A.- de Elisabeth STEINMANN:

1. PRI LA LAGO DI ZÜRICH: (Zürichsee)

La vilajo Thalwil jacas sur la rivo di ta belega lago qua havas areo de 87 km², inkluzite la supera lago (Obersee) ed esas la sepesma lago en Suisia. Ol extensesas de Schmerikon til Zürich, en valo longa de 39,5 km, kavigita da la Linth-glaciero.

La digo inter Rapperswil e Hurden separas la aqui inter la lago di ZÜRICH e la supera lago; ibe trovesas anke la "Stono di la Tri Landi" por markizar l'interkontakto-punto dil tri kantoni Zürich, Sankt Gallen e Schwyz.

La larjeso varias de 1,6 km til 3,85 km ed on trovas la maxim granda profundeso (143 m) inter Oberrieden e Herrliberg.

La lago uzesas kom transporto-voyo ed anke repozo e risanigo-areo, furnisas drinkebla aquo e provizas kapto-areo por 12 profesionala peskisti.

La dextra rivo nomizita Sonnenküste (Suno-litoro) o Goldküste (ora litoro) esas vitoza; la sinistra rivo (Pfnüselküste) esas ombrizata ma industrial.

2. PRI LA REGIONO:

Olim, omna vilaji cirkum la lago, grandaparte rurala loki, esis guvernata ed explotata da la urbo Zürich e konseque la popolo plurfoye revoltis.

On remarkas ankore en mea vilajo Horgen, en muro, kuglo-signi de ula sedicio.

Cirkum 1800, grandaparte, la habitantaro konsistis ek agrokultivisti e proke preske omni esis povra, multi esforcis ameliorar l'entratenon per l'uzo di manuala texo-mashino. Ma kande texo e filifo-fabrikerii establisesis, eventis nova rebeleso da la habitanti qui timis perdar lia vivo-moyeni, nam la maxim multi habitis for ta fabrikerii e ne ja existis sat rapida transport-moyeni.

En mea vilajo Horgen qua olim nomesis "Mikra Lyon" (Lyon en Francia esis la granda centro dil silko-industrio), esis diversa silko-texuri e komprenende anke fabrikerii di texo-mashini e tinterii.

Meze la 16ma yarcento, on deskovris proxim Horgen, karbono qua regretinde

ne havis bona qualeso e de qua emanis mala odoro kande ol brulesis; konseque la karbon-mineyi explotesis nur kande la preci di ligno esis alta od en tempo di milito (frontieri klozita). Dum 400 yari, tempope, laboris en ta mineyi 200 laboristi, ma sempre kun interrupti. Ta mineyi definitive esis klozita en 1947 ma kad on povas asertar ke to es definitiva!!!

Horgen esas la chef-loko dil distrikto; ma Thalwil esas importanta loko pro la fervoyo-linei; ibe separesas la linei.

Per la unesma lineo di qua la treni havas remarkinda nomi quale: Raffaello, Rossini, Tiziano, Barbarossa, Wilhelm Tell, Carlo Magna, edc on povas atingar sude, Luzern, la kantono Ticino, ed Italia, Milano, Genova, Roma, Napoli.

Per la duesma lineo, on atingas Chur, Sankt Moritz, e plu fore Austria e la Balkani.

La nomi dil treni esas anke tre bela: Rembrandt, Franz Schubert, Maria Theresa, Rheinpfel, Wiener Walzer, edc.

Me ofte admiras ta bela treni qui trairas tota Europa.

B.- de Hulda e Godi SCHÄRER:

THALWIL E LA CIRKUMAJO AN LA LAGO DI ZÜRICH

Ye la jirpunto dil yarcento, granda parto di la regiono cirkum la lago esis kovrata per viti. Hodie nur sur certena parto di la dextra rivo dil lago, nomizita Suno-litoro, on trovas ankore viti.

Thalwil posedis anke olim importanta texala industrio kun filiali en diversa landi.

Pro la chipa preci en la Fora Oriento, konkurenco divenis tante grava ke l'entraprezis esis klozita. En Thalwil esas hodie multa altra firmi, inter altra, la granda komputoro-firmo; Unisys.

Oberrieden ube ni habitas, proxim Thalwil, posedas splendida baroka kirko de la yaro 1761.

Desfortunoze dum nia voyajo en batelo sur la lago, la vetero esis mala ma ni povas certigar a vi ke Zürich e lua cirkumajo valoras vizito.

C.- de Axel RYLANDER (Suedia) autoro di nova korespondo-kurso por Suedani e di du nova vorto-libri: Ido-Sueda e Sueda-Ido; redaktero dum multa

yari, di la revuo "Komuniki" aktuale desaparinta.

Diskurso koram l'asemblo en Thalwil:

QUALE KOMPILAR VORTOLIBRO?

KARA SAMIDEANI

Linguo esas necesa komunikilo dil homaro. E fakte existas plu kam 3000 lingui en la mondo. Segun la Biblo, Genezo chapitro 11, omna homi havis un sola linguo ye la komenco. Or, kande la homi konstruktabis la alta turmo di Babel, Deo iraceskis, nam lu kredis ke la homi nun esabus kapabla facar omno quon Deo ipsa facus. Lore Deo konfuzigis la langi dil homi, tale ke li komencis parolar multa diferanta lingui. Ica expliko religioza ne povas esar vera. Me ne povas kredar ke exemple populi en Amerika ed Australia - qui tatempe ne ja esis deskovrita o konocata - parolis la sama linguo kam la hebrei en Azia ante la konfuzo, e subite paroleskis indiana dialekti, o la linguo dil aborijeni en Australia.

Nula infanto savas sua linguo ye nasko-instanto. Omna infanti mustas lernar linguo per sua gepatri e gefrati. Ni savas ke linguo ne povas aparar subite kun omna signi, alfabeti e hieroglifi. Certe nombroza generacioni esas necesa por developar specala, naturala linguo. Yen me havas anekdoto, qua pravas ke prejudiko pri lingui existas:

Yuna gespozi venis a linguo-instituto e volis quik lernar la franca linguo. Li parolis kun la franca instruktisto, qua questionis: "Pro quo ica hasto? Franca esas desfacila linguo. On ne povas lernar ol quik!".

La spoziino respondis: "Esas pro ke ni adoptis mikra franca infantino, e ni volas komprenar quon el dicas, kande el komencos parolar."

Evidente, komuna helpolinguo esas necesa. Ido esas un de la diversa propozi di tala linguo. Ni ldisti devas per omna moyeni prubar ke specale Ido esas la helpolinguo, quan la mondo bezonas. La tasko certe ne esas facila. ldisti esforcis dum plu kam 80 yari sen irga konvinkanta suceso.

Vi certe savas ke me parfinis mea kompilado de Sueda - Ido-vortolibro, e me volas parolar kelke pri quale me laboris, e qua moyenin me uzis ed aplikis. Ido esas ne ula anciena linguo kompare la lingui klasika. Do on povus expektar ke ol havus tre moderna vortaro. Regretinde me nun savas ke ico esas eroro. Dum ta 80 yari omna lingui vivanta recevis multa nova vorti pro la ciencala e teknikala developo. En la moderna nomenklatur, la vorti esas formacita ek latina e greka

vortoradiki. Ico klare montras quala trezoro nuntempa homi posedas ek la lingui klasika. Anke do - la tale nomizita linguo internacina - esas preske ekskluzive konstruktita ek klasika vorti, termini e gramatiko. La gramatiko tamen esas tre simpligita, reguloza e sen ecepti.

La sveda vortari, quin me disponis, esis senespere obsoleta. Ido - Sueda imprimesis en la yaro 1910, e Sueda - Ido-vortaro da Brismark kun 147 pagini imprimesis en 1926. La maxim moderna lernolibro esis de 1933. Pertala antiqua libri esas preske neposibla propagar Ido e konvinkar la homi pri la avantaji e meriti di Ido. Esas tre importanta ke la vortari e kursi esas moderna e kontenas la maxim nova vorti internacina. Pro to me komencis unesme skribar korespondokursi, e plu tarde Ido — Sueda vortolibro. Ol editesis en 1985, pos preske du yari di laboro, e kontenas 292 pagini. La nova Sueda — Ido vortolibro, qua nun imprimesas en Örebro, Suedia, kontenas 700 pagini, e me skribis ol dum 6 yari. Regretinde ni ne povas montrar ul exemplerio hike, nam ol editesos erste en la monato agosto.

La maxim granda problemo esis quale prokurar sat multa pekunio por la imprimo. Ni koaktesis fidar a nia samideani e lia bonvolo e jenerozeso. Sueda Ido-Federuro volas per ico kordiale dankar pro omna kontributi, quin ni recevis dum la pasinta yari. Ni povis anke uzar la sveda Rosahmfonduro. La kapitalo di ica fonduro esas tamen desfacila recevar che la banko, pro specala stipuluri dil donacanto.

Quale do agar ye kompilado di vortolibro? Qua proceduro esas aplikebla? Fakte, pri to me questionis me ipsa. Me recevis ica konsilo da altra Idisto: "Tu nur inversigas la Ido — Sueda-vortolibro. Esas ya nula problemo." Omnu komprenas ke la tasko ne esas TANTE facila. Yes, se me uzabus la komputoro-tekniko. Ma regretinde me ne lernis ta tekniko, e la Federuro havis nul pekunio por komprar la aparati. Pro ke me anke ne posedis la linguistikala edukado, mea tasko semblis neposibla. Tamen on ne darfus renuncar. Me komencis kolektar omna materio. Me kompris vortolibri di multa lingui: vortari di Ido — Angla ed Angla — Ido, Ido — Germana e Germana — Ido, e lo sama di Franca, Hispana, Italiana e Portugala. Me anke bezonis recente editita enciklopedii di omna ta lingui. Me anke havis granda uzo di 10000 radiki da Pesch.

Pokope mea laboro avancis. Kelkafoye lente, altrafoye plu rapide. Kelkafoye me iraceskis pro ke me ne havis ula kompleta Sueda — Ido-vortolibro. Komprenende me savis la respondo. Esis ya pro quo me mustis laborar tante

diligente. E me trovis komforto en la penso ke balde me ipsa ed altra ldisti nun e future havez uzo dil libro. Pro ke tante multa moderna vorti mankis en la existanta Sueda vortolibro, me unesme mustis serchar la vorti en English — Ido Dictionary da Dyer. Samamaniere me serchis vorti en Germana, Franca, Hispana ed Italiana libri. Cetere me mustis kontrolar ke la serchita vorto vere esis ldo vorto, e ke la espelo esis korekta. Ofte tala metodi ne esis aplikebla, speciale pri teknikala e ciencala NOVA vorti. Takaze me koaktesis konstruktar vorto segun la reguli en KOMPLETAGRAMATIKO DETALOZA da de Beaufront. Certe multa vorti trovesas en mea nova libro, qui ne esas aprobita da ULI. Anke linguo artificiala mustas sequar la developo. Ido mustas havar un vorto por singla nova inventuro e por singla nova ciencala deskovrajo. Se ne, nia linguo balde divenos obsoleta, pasata e ne-uzebla. La developo esas tante rapida, ke ni ne darfas ofrar tempo por expectar la decidi di ULI. Esas ya exakte quale la Sueda Akademio, qua laboras por mantenar justa Sueda linguo. Ol pokope aprobas vorti, qui ja uzesis depos multa yari. La Akademio ne povas impedar la linguala developo. Ol nur pokope povas enregistrar la vorti.

Me kredabis ke Ido esabus facila linguo. Nun me savas ke ol esas pasable desfacila. Forsan lo dependas de, ke Ido ankore kontenas tante multe de esperanto? La espelado esas ne sempre ta, quan on kredas. Omna vorti mustas kontrolesar e duoble kontrolesar. Ofte vorti aparas, qui espelesas altramaniere kam en la sis granda, nacionala lingui. La litero Z trovesas, ube on ne expektas ol. Anke tre habila ldisti eroras kelkafoye. Me volas propozar, ke la linguala komitato di ULI examenos la reguli di espelado, e propozas chanjo ube la espelado ne konkordas kun la internacionale kustumala.

Me prenas la vorto PROPOZO kom bona exemplo. Ido esas unika kun la litero Z, qua ne existas en altra lingui. PROPOZO esas en angla proposition, franca proposition, germana proposition, italiana proposta, hispana proposition, interlingua proposition.

Komparez anke la vorto SUPOZO!

Konkluze me esperas, ke moderna vortolibri editesos en omna landi, ube existas Ido-organizuro. Ni mustas seque la developo, se ni volas propagar e konvinkar homi pri la valoro di artificala linguo. Ankore Ido esas linguo nekonocata por le maxim multa. Me finas per "mikra joko!!!" qua esas vera:

Me volas naracar, ke ni en Stockholm dum la triesma yardeko havis Idosocieto kun pasable multa membri. Ni renkontris omna jovdio en la klubolokalo.

La maxim multa membri havis nula savo di Ido. Kande ni yuna Idisti, qui savis la linguo, volis parolar pri kozi qui ne koncernis la altri, lore ni parolis Ido.

Danko pro la vorto.

Axel Rylander

Notenda ke la nova vorto-libro Sueda — Ido da Axel Rylander (693 pagini) esas de nun obtenebla che la Sueda Ido-Fereruro
Björkliden, 10
S — 703 58 ÖREBRO (Suedia)

Preco: 150 Sueda Kroni + sendo-kusti; pago per internaciona post-mandato ad ica adreso.

D.- De Alfred NEUSSNER (Federala Germana Republiko)

Informi al konferani en Thalwil pri la Germana Ido-Societo (Deutsche Ido-Gesellschaft e.V.); komenti di la komunikilo de la Societo, datizita 23.2.89. La proceduro por yurala registrado di la Germana Ido-Societo en Eschwege ube translojis le Neussner, veninta de Berlin, duris un e duima yaro pro burokratala impliki; la susteno da advokato esis mem necesa.

Fine nun, la Societo povas funcionar normale.

Okazione di la translojo di GIS, nova elekti di la komitato aranjesis:

Elektesis: Teo Stefanovic de Berlin kom Prezidanto

Alfred Neussner de Waldkappel, kom Sekretario

Adelheid Neussner de Waldkappel, kom Kasisto

La Germana Ido-movado dankas s-do Kurt Linde pro lua longyarala laboroza agado por la linguo internaciona, kom prezidanto. Ni regretas ke lua sanesala stando ne plus posibligas a lu esar aktiva.

La bona financa situoso di GIS posibligis kolokar certena quanteso di pekunio e konsakrar l'interesi por inserturi en jurnali, exemple en la revuo "ANDERS LEBEN", to quo havis kom rezulto, kelka questioni de interesati. Parte per Ido-reklamo per sua firmo, parte per sua agado en la politikala rondi Libersociala, Alfred Neussner trovis plura nova lernanti di Ido en Germania. Tandem il advokas por helpo a nia s-do A.MYSZAKOWSKI de Olesnica (Polonia) qua enorme laboras por Ido en ta lando per inserturi en jurnali ed altra agi (til nun, lu

recevis 11 questioni por informo); susteni por ldo-propagando en Polonia povas sendesar ad A.Neussner, Thüringer Str., 3, D-3445 -Waldkappel; lu mediacos por la pago en Zloty a s-do Myszakowski.

Noto suplementa: Recente, ni recevis de ta samideano polona, tre interesiva propagilo en polona linguo (6 pagini) qua semblas kompleta, inkluzante mikra historio di nia linguo, rudimenti di gramatiko, exempli e mem poemi da Andreas Juste e Heidi Neussner kun traduko; ni informesis anke ke lu aranjas expozado di literaturo idista en sua urbo. Lua adreso:

Myszakowski Antoni
Skr.Poczt.26
PL - 46 400 Olesnica (Polonia)

Noto introduktiva:

Ni volute prizentas al lekteri di Progreso, l'artiklo da Sioro Edward H. Steve de Erdenheim, Pennsylvania, USA, un ek la kompetenta homi, quin atraktas nun nia linguo (signo di lua valoro).

Pro la temi traktita, l'artiklo bezonas e meritas atenco.

To es interesiva, mem por ti qui ne asentat al sistemo di Plato, nam ol pruvas l'apteso dil ldo-linguo por expresar filozofial idei e mediti.

Ultre lo, ni ne obliviez, ke nia fondero Louis Couturat, qua esis doktoro pri filozofio, studiabis paginope omna dialogo da Plato, e ke il redaktis *en latina linguo*, libro kontenanta 119 pagini, kun titulo: "De Platonis mythis" (Pri la miti di Plato) - (1896).

LA AGENTO DI EVOLUCIONADO?

(Dedikata a mea kar amiko, Samuel Preissman, qua nun savas la korekta respondi pri la questioni produktata en ica artiklo.)

Ofte me e mea nun mortinta amiko, Sam, diskutis la naturo di posibla sequanta vivo, la temo konsideresas ultempe da personi qui konstatas sua mortiveso.

Esante teknikala profesionani, ni savis ke energio ne povas kreesar o destruktesar, nur olua formo povas chanjesar. Do ni postulatis ke vivanta homo

esas esence energio. Komprenende ni remarkabis ke mortinta korpo ne havas ita dinamiko. Ni konkluzis ke ita vivanta nedestruktebla energio mustas irar ad ullokala baseno qua es la destino di omna homala energio.

Pluse Sam e me postulatis ke peci di ica basenala energio semblas influar vivanta homi! Exemple ni konsideris la tre yuna muzikala genio qua pleas preske perfekte: ulmaniere, segun ni, la vivanta energio di ilu od elu reflektas la ankore vivanta energio di Mozart od altra anciena muzikala genio qua rezidas en la baseno!

Fakte nia pensi ne totale kreis nova idei, ma partale esis ridicadi di olda, bona koncepti. Plato konsideris postulato ke mondala kozi es neperfekta kopiuri di idealari qui seĝornas en ula perfekta loko. Homo savas ula detali di singla idealo, ma ne konocas la tota perfektoso. La videtaji di perfektosi permissas ni simular iti e do pokope movigar a la tota adoptado dil ideali.

Do se Sam e me havis korekta postulati e se Plato anke esprimis veraji, la homala energio qua aparas sur la tero en singla persono es neperfekta kopiuro de la perfekta energio en la baseno e fine olu iros ad ica loko. Anke homaro povas influar sua situeso per imitar sua destino.

Ma se neperfekta homala energio eniras la perfekta baseno, quamaniere olu sustenas sua perfektoso? Forsan altra penso di Sam e me helpas ni komprenar. Ni prizas postulatis la eĉanta posiblo ke en la baseno ni povus vidar e parolar kun heroi ed ancestri de antea mondala epoki. Ni do savegis ke ni aktuale konocis tre mikra quanto dil sumo di homala informeso e pensi. Do ni sempre havis multa questioni e komenti por multa historiale personi ed evaluus la oportunajo lernar de ita saja asemblo. Forsan camaniere ni divenus perfekta! Pluse, pro ke ni esus nova adjuntaji a la baseno, ni helpus la existanta loĝanti ibe komprenar nia nova e recenta mondala experienci. Forsan camaniere la rezidanti sustenas sua perfektoso! La granda koncepto es ke omni perpetue kreskus mentale kande li eniras la baseno e kande altri eniras olu. La fakto ke me naskis ye altra tempo ed en altra lando kam mea konversanti ne impedas mea o sua progreso.

Se Plato es korekta, terala homi devas uzar quon li ya konocas de la idealaro por ameliorar nuna mondala vivo. Ne plu longe ni povas permissar neregulizata o ne influata evolucionato pri homala aferi! Irga barilo, qua impedas obtenar od atingar meritoz idealo, ni abolisus ed influus la chanjo.

Konsiderez lingui. Segun me, naturala lingui developesis ye anciena epoki kom eludaji kontre militala minaci di altra populi. Stranjera linguo esis samtempe maxim bona defensasajo e maxim bona atako kontre altri qui ne amas paco. Necivilizita faktori facis diferanta lingui! Nun, kande ni videgas ke universala kooperado es necesa se ni povos solvar la problemi di limitizita naturala provizuri e destrukto dil ambiente, multa lingui es granda barili.

Se nia videtajo di perfekta baseno quan Sam e me postulatis es korekta, libera ed universala komuniko postulas ke omna personi ibe parolus un idioma. Do, se tala interkomuniko es perfekteso (e homala evolucionala skopo!), ni pensus quale destruktar linguala barili. Ma ni (e la mondo!) ja havas la agento por establisar universala komuniko: la Idolinguo!

Edward H. STEVE
820, Glendalough Road
Erdenheim, Pennsylvania 19118 - USA

Noto explikiva

pri la signifiko di kelka expresuri:

postulatigar: aceptar, prenar kom postulato

idealaro: ensemblo dil ideali

videtajo: de videtar ("entrevoir" en la vortaro da Couturat e de Beaufront) to quo esas mi-vidata; reflektaji de ideala perfektesi, quin ni homi, vidas quaze tra veli.

eludajo: konkreta moyeno por eludar

defensasajo: konkreta moyeno por defensar su.

ambiente: environment, environnement, Umwelt; ta vorto ja uzesis en Progreso.

NOVA PROBLEMI LINGUALA

Recente en jurnalado angla on diskutas problemoj ne ja konsiderata antee, e rare observata. (vid. The Guardian, 16/8/89). La teritorii qui olim, od ankore nun, apartenis o konsideris su kom parto di la imperio angla, grantis a la civitani pasporto angla qua til nun ofris la posibloso enirar Anglia o Granda Britania. Recentemente diskutesis pri la kolonio Hong Kong, e dum la yari depos la duesma mondo-milito multi invitesis e multi venis de stranjera landi por vivar en Granda Britania. Ica developo kreis populo tre mixita e precipue de India, de Afrika, e de

la Karibeo, ma anke de altra landi di Azia.

Recente la guverniero decidis reformar la edukala sistemo establisinte komitato qua invitesis konfirmar ke ol konkordas kun la insisto dil guverniero ke omna yuni mustas lernar duesma linguo selektita inter ok Europana lingui qui esas Dana, Nederlandana, Franca, Germana, Greka, Italiana, Portugalana, e Hispana. Tala duesma linguo devas esar acesebla a la skolani, ante ke on ofras instrukto en ne-Europana lingui quale Gujerati, Hindi, Punjabi, Urdu, e Bengali e la komercala lingui quale Chiniana, Japoniana, Araba, e Rusa.

Kritikante ta programo la kritikanti dicas ke esas probable ne posibla ke la skoli povus realigar tala chanji. La ministerio edukala kareos entote 2500 docisti di moderna lingui de totnombra bezono de 19000 en 1995. On konkluzas ke la nova programo por la doco di lingui probable restriktos la posibleso por lernar duesma, e posible triesma linguo di la matrala lando, vice augmentar ol.

Segun la nova docala programo yuni mustas studiar stranjera linguo de la evo 11 til 16; presente yuni evanta 11 ja studias duesma linguo til la evo di 14 yari. Obligala lecioni linguala di acesora lingui devas aranjesar en 1997. Ica problemi ri-aparas konstante en nia mikra mondo kun centi de lingui, e la nova problemi qui anke existas en Granda Britania koncerne la Walsana ed altra regionala lingui; on nun lektas pri simila developi en la granda Soviet Uniono e la lingui dil minoritati e kelka federita landi, tamen existas personi qui semblas konvinkita ke angla esas presente la solvuro di la problemo. Semblas a me ke unesala linguo helpanta esos ne-evitebla, quankam la nuna tendenci ne ja indikas ta dezirinda solvuro di urjanta problemo.

Henry Jacob

EN HISTORIO DI LINGUISTIKO

LA DIALOGO DI LA LINGUO

Dum la yari 1535-1536 aparis en Napoli verko, qua til nun adportas interesiv idej ad omna linguisto, e partikulare ank a ni kom Idisti.

On ne miskomprenes "aparis": la libro restis en manuskripta kopiuri ed imprimesis erste du yarcenti pose. On hezitis mem pri l'autoro, ma nun on savas,

ke "El dialogo de la lengua" es verko da Juan de Valdes.

Pos studiir Latina, Greka, Hebrea, Teologio, ta savozo korespondis depos 1528 kun Erasmus e favoris l'opinioni dil "Princo dil Humanisti".

Ma pro redaktir verko segun ta tendenci, lu timis l'Inquiziciono, e prudente livis Hispania, por irar ad en Roma, e pose ad en Napoli.

Ibe, en urbo en qua la Hispan ed Italian kulturi influis su reciproke, lu kompozis sua verko. Segun frequa kustumo di ta tempo to es ensemblo de konversi: quar amiki: Pacheco, Marcio, Coriolano ed ipsa Valdes kambias sua idei pri linguala temi. On supozas, ke lo es l'eko di konversadi qui eventabis, quankam la nomi di la tri dialoganti esas ne real.

Ta literaturala formo posibligas opozar divers opinioni, e lo grantas varieso di stili, nam singlu ek la konversanti expresas idei koheranta kun sua propra karaktero.

En ta komoda formo Valdes expozas kun nuanci sua pensi. Lua verko esas nul gramatiko, nul lerno-libro, ma serio de mediti pri la historio e developo di la Hispan idiomo.

To esas segun la dato l'unesma traktato di linguistiko en Westal Europa.

Inter la mult argumenti di ta longa studiuro, pluri havas por ni real intereso: Valdes exploras ya problemo, quan ni anke devas solvar: quale augmentar la vortaro e selektar nova vorti.

Segun la metodo dil autoro singla konversanto expresas sua judiko; ta divers opinioni esas tamen ne kontrea, ma vice lo singla ek li adportas kelko nova, ed ofte preciza nuanci.

Coriolano deziras, ke on ne esez tro liberal por admisar nova vorti, precipue kand on povas karear li; il citas kom modelo Cicero qua restis prudent e "modesta" kand il kompozis vorti necesa por expresar sua penso (exemple: "qualitas", "comprehensible").

Valdes adjuntas, ke Cicero ne nur kompozis vorti, ma introduktis greka vorti, transskribita per latina literi (exemple: "idea", "atomus") e konseque il vidas nul motivo por refuzar vorti venante de altra idiomo "kun qua la mea havas certena similesos". Marcio konsideras lo kom "granda vereso" e questionas Pacheco, qua respondas aprobante admisar nova vorti por richigar la linguo, e propozas, ke per freque uzar li on aklimatez ta vorti.

Marcio deklaras, ke existas nul idiomo en la mondo, qua ne profitus per l'adjunto di certena vorti "Esto es verdad, que ninguna lengua ay en el mundo, e la qual no estuviesse bien que le fuesen añadidos algunos vocables". To es sever kondamno dil shovina pedanteso, qua regretende nocive influas ankore nun en certena landi.

Ed il questionas: "ka vi volas enduktar tala nova vorti por ornar la linguo, o pro ke li esas necesa?"

E Valdes quik respondas: "por lo uno e por lo otro." to es: por l'un e por l'altra skopo.

Tale ta pagini kontenas tota programo: inter cetera punti on povas egardar partikulare du idei primordiala: es oportun uzar freque la nova vorti por aklimatar li, ed on darfas adoptar nova vorti ne nur pro ke li esas necesa, ma mem por ornar la linguo, per altra vorti por ameliorar e plubeligar ol.

Tale pensis Valdes pri la Hispana linguo en yaro 1535. Lo povas ankore nun inspirar ni por nia labori: to es ya ne sika linguistiko, to havas plu rara valoro: to esas lingual humanismo.

Andreas Juste

SERCHANTE LA ORIGINALA LINGUO

En recenta numero di la angla jurnalo *The Observer* esis raporto pri la laboro di amerikana linguisti qui esforcas ri-konstruktar la originala linguo parolita da frua homaro. Cirkume 100000 yari ante nun, segun lia teorio, homaro habitis en un regiono (en Afrika sude de Sahara) e li parolis un linguo de qua omna nuntempa lingui derivesas. Linguisti kustumale kredas ke la difero inter lingui nun esas tro kompleta por trovar komuna traiti.

Tamen, Profesoro Vitaly Shevoroshkin de la Universitato di Michigan, e sua kolegi, propozas ke omna lingui venas de un ek 7 prototipi: un prototipo esante la origino di la Indi-Europana lingui, di qua plu kam cent vorti esas ri-konstruktita.

Ta prototipi anke havas komuna traiti, qua indikas la existo ultempe di la originala linguo. Propozita vorti en la primitiva linguo inkluzas "huka" por okulo; "teli" por lango; "ngai" por me; e "nyin" por vu.

David Weston

DOMAJO EN NIA EKOSISTEMO*

Pro la progresanta developo di la "intelekt" homala, aparas plura chanji en nia ekosistemo.

La homo ekiris ek la groti ube lu vivabis por lojar en domi konstruktita da lu; il livis chasado por pasturigar animala e plugis la agri por obtenar sua nutrivo. La tero preske ne chanjis pro tala homala aktiveco.

Ma dum la lasta ed industrioza yarcento, la homo chanjis ed esas mem chanjanta la terala kompozaji: aquo, aero, agri... Pro la destrukto di la foresto per hakado ed anke fairo, domajesas la agri ed aero perdas parto di sua sana propaj.

Pro la kemiala dungo uzata en agrokultivado, danjeroza produkturi filtras tra la tero til atingar subteral aqui qui venenizas riveri e mari... E fine multa industrial fabrikarii di moderna produkturi forjetas granda quanto di venenozo substanci liquida, solida e gasa, en la aqui, tero ed aero, domajante omno. Certena gasi esas mem nocanta la ozonala strato protektanta nia mondo; nam danjeroza truo esas aparanta en ta ozonala strato to quo posibligas a la sunradii enirar direte til nia "homala hemo".

Ni devas agar por ke ta domaji ne durez e por evitar nia propra destrukto. Pro ke se a la venenizo di nia aqui, agri ed aero, ni adjuntas la plugrandigo di la truo en la ozonala strato, la meza temperaturo sur nia tero augmentos e dizastro eventos balde en nia mondo, exemple pro la fuzado di la glacio di la poli.

Advere ni devas progresar, ma dozigante ta progreso e sen domajar pluse nia ja venenizita mari, riveri, agri ed aero.

Ni atencez la danjeri di nia developo.

Bugarra (Hispania) dum vakanci
en agosto 1989
José Garcia

Noto di R.K.: Advere existas aktuale kontroverso pri truo en la ozonala strato, qua segun certena specialisti, povus esar ciklala e ne dependus de l'emisado di diversa nociva gasi. Ma kontraste, semblas ke omni konkordas pri la granda danjero di kontinua poluto.

SUPLIKO DIL ARBORO

HOMO

Me es lo varma di tua herdo dum la kolda nokti di vintro
l'ombro amika kande brulas la somer-suno,
me es la framo di tua domo, la planko di tua tablo.
Me es la lito sur qua tu dormas, la ligno per qua tu facas tua navi.
Me es la mancho di tua hauo, e la pordo di tua gardeno,
me es la ligno di tua bersilo, ed anke di tua sarko,
Askoltez me, ka tu voluntas lo?

HOMO,

Lasez me vivar por temperar la klimati e favorar la desklozo dil flori,
Lasez me vivar por haltigar la tifoni ed impedar la sabloza venti,
Lasez me vivar por kalmigar ta venti, la nubi ed adportar
la pluvo, qua duktas la VIVO DIL MONDO,
Lasez me vivar por impedar la kastastrofa inundi qui ocidas,

Me esas la fonto di omna fluvii

Me esas la fonto dil rivereti,

me esas la VERA RICHESO DIL STATO,

me kontributas anke al prospero dil maxim mikra vilajo,

me plubeligas tua lando per lo verda di mea mantelo,

HOMO,

Askoltez mea prego!

Tu ne destruktez me.

Anciena texto da Sajo

Indo-Chiniana

Komunikita da Siorino Vidvino Louis Pascau

Tradukita da A.J.

Ernst Anderegg

Ye la 24^a aprilo mortis en Horn a/Bodensee (Suisia) la tre aktiva Idisto Ernst Anderegg. Il naskis ye la 9^a marto 1901. Kande il ankore esis mikra infanto il regretinde sufris de infantil paralizeso, quo impedis lu realigar lua deziro exekutar manuala profesiono. Ja dum lua yuneso, il sentis la deziro konocar homi di altra landi kun diversa matro-lingui. Tale dum la unesma mondo-milito il komencis lernar Ido (il ja savis Esperanto) e quik il abonis la lora monatal revuo "Suisiana Idisto". Quale multa yunuli di ca epoko il esis plene konvinkita pri l'utilesa di mondo-helpolinguo ed en la yaro 1928 il recevis del Ido-Akademio, la diploma/atesto por docado.

Dum lua vivo il asistis preske ad omna internaciona Ido-kongresi e sempre anke il partoprenis la kunveni dil Suisa Uniono por la linguo internaciona: Sioro Anderegg anke esis redaktero di numeroza artikli koncerne la helpo-linguo, pri lua voyaji a la kunveni e cetere en jurnali e revui ed il interchanjis multa valoroza korespondaji kun mondlinguani en la tota mondo. Il anke partikulare interesesis pri humanala verki tale quale exemple la Reda Kruco e la laboro dil dro Schweitzer.

Okazione la kunveni sro Anderegg montris a ni ofte maxim interesanta kolekturo di fotografuri dil Idistaro qua certe havas grandega historiala ed interlinguistikala valoro.

Pro lua sanesala stando, sioro Anderegg desfortunoze ne plus povis partoprenar dum la lasta yari la diversa kunveni. Ni renkontris ica amiko sempre kun granda plezuro e ni tre profunde deploras lua departo. La desaparado di sro Anderegg esas granda perdo por la Ido-movado e kun trauro ni kondolas lua vidvino e l'altra familiani.

Cl. Kreis-Schneeberger

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA (IDO)

Membri dil Direktanta komitato

Prezidanto:	Hellmut Röhnisch (Suedia)
Vice-prezidanto:	Tom Lang (Anglia)
Sekretario:	David Weston (Anglia)
Vice-sekretario:	Camiel De Cock (Belgia)
Sekretario por linguala questioni:	Roger Moureaux (Francia)

Membri:

Niklas ApGlyn (Wals), Jacques Bol (Belgia), Henry Jacob (Anglia), Clara Kreis (Suisia), Tom Lang (Anglia), Roger Moureaux (Francia), Franz Regnier (Belgia), Hellmut Röhnisch (Suedia), Camiel De Cock (Belgia), David Weston (Anglia), Alfred Neussner (Germania, FRG), José-Maria Rodríguez-Hernandez (Hispania), Donald Gasper (Anglia).

La direktanta komitato rielektesos dum la yaro 1991.

PROGRESO aparas trifoye en la yaro, e tote en Ido. Pri la redakto, responsas komitato konsistanta ek kin membri: Jacques Bol (Belgia), Don Gasper (Anglia), Andreas Juste (Belgia), Roger Moureaux (Francia), Hellmut Röhnisch (Suedia).

Artikli, tradukuri e movadal informi sendesez a Jacques Bol, 80 Chaussée des Gaulois, B-1300 - Wavre, qua funkcias kom mediacero en la redakto-komitato. Ica edituro di Progreso imprimesis da «Copy Conform», Mont-Saint-Guibert, Belgia.

Editeur responsable: Franz Regnier, 16 B, Ville du Bois
B 6690 Vielsam

Revuo qua konocigas Ido.

«Idées pour tous» (Idei por omni)

7 edituri 20000 pagini pri omna temi, exploro dil jurnalaro, libri, dokumenti.

Répertoire idéiste international annuel (Repertorio ideista internaciona yarala)

Nek abon-pago, nek kontributo esas postulata.

«Idées pour tous», DF Ausset St-Eudes, Boisset, 4 chemins
30140 Anduze (Francia)

LIBRI E BROSHURI

		Suisa franki
CONDAMIN: La konoco dil futuro*	20 p. 1926	1.80
DE BEAUFONT: Komplete gramatiko detalzoa	232 p. 1925	4.00
*CONDAMIN: La konoco dil futuro	13 p. 1929	3.00
DE BEAUFONT, COUTURAT: Dictionnaire français-Ido	586 p. 1915	16.00
COUTURAT: Etude sur la dérivation	100 p. 1910	4.00

Obtenebla ye la adreso: CDELI-LIBROSERVO, che K.C.E. b.p. 771,
CH-2301 La Chaux-de-Fonds (Suisia).

Dicionario de la 10 000 Radiki di la Linguo Universala Ido (<i>Marcel Pesch</i>),	631 p. 1964	20.00
Odo a Couturat (<i>Andreas Juste</i>),	19 p. 1961	3.50
La Fabli dil Olda Korvo (<i>Andreas Juste</i>), poemi	36 p. 1973	3.00
La Problemo dil Paco (<i>Ed. Waterkotte</i>), traduko dil diskurso da Albert Schweitzer, okazione la distributo dil Nobel Premio dil Paco, 1952 en Oslo	11 p. 1971	2.50
Warum Ido? (<i>J. Kreis/A. Noetzli</i>), propagilo en Germana linguo kun komparativa texto Esperanto-Ido		.50
(porto-spensi extra) Weltsprache Ido, 10 doco-letri, Germana-Ido (<i>A. Noetzli</i>), nova edituro 1969		15.00

SULI, Badenerstr. 725, CH-8084 ZÜRICH Suisia.

Katalogo de libri en e pri Linguo Internaciona
recevebla de

IDO-LIBRERIO
10 Heol Salop-Penarth
de Morgannwg CF6 1HG, Wals.

English-Ido Dictionary (<i>Dyer</i>), 393 p.	(£) Preco + Posto
Complete Manual of the IAL Ido (<i>de Beaufont</i>), 44 p., abridget 1973	4-00 (+ 0-70)
Ido for All - (<i>ApGlyn</i>), 59 p., 1975	0-70 (+ 0-15)
La Strukturo di Ido (<i>Jacob</i>), 16 p., 1970	1-00 (+ 0-15)
The Problem of an International Auxiliary Language and its Solution in Ido (<i>Dyer</i>) 194 p.	0-50 (+ 0-15)
	0-50 (+ 0-30)